

AB, ABD VE RUSYA ÜÇGENİNDE KUZEY AKIM-2 DOĞAL GAZ BORU HATTI

Mokhmad Akhiyadov

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Akhiyadov, Mokhmad, "AB, ABD ve Rusya Üçgeninde Kuzey Akım-2 Doğal Gaz Boru Hattı",
INSAMER, 10.05.2019.

 Analiz

Rusya ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkilerin, en azından 2020'nin başına kadar, enerji güvenliği konuları etrafında şekillenmeye devam etmesi muhtemel görünmektedir. Çünkü Rus doğal gazının Avrupa'ya ihracatında en önemli transit ülke olan Ukrayna ile Rusya arasında Ocak 2009'da imzalanan transit sözleşmesinin süresi Aralık 2019'da sona ermeden önce, çözülmesi gereken önemli sorunlar vardır.

AB'nin ve Rusya'nın enerji sektöründe birbirlerine olan bağımlılığının yıllar geçtikçe artması, Ukrayna'nın bu iki aktör arasındaki anahtar rolünü de arttırmıştır. Öte taraftan Ukrayna, AB ile Rusya arasında en önemli transit ülke olmakla birlikte, hem Avrupa hem de Rusya tarafından enerji güvenliklerini olumsuz yönde etkileyen bir ülke olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda, Rusya ve Ukrayna arasında

2006 ve 2009 yıllarında yaşanan doğal gaz krizleri ile ortaya çıkan ve 2014 yılında iki ülke arasında patlak veren Kırım sorunu ile hız kazanan Rusya'nın yeni enerji politikası, artık son şeklini almıştır. Ancak enerji kaynakları açısından zengin olan Rusya'nın küresel enerji gücü olma hedefi doğrultusunda enerji alanında kendisine bağımlı olan AB'ye karşı izlediği politika, bölge ülkelerinin enerji güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Rusya'nın söz konusu bu olumsuz etkisini önlemek için AB de yeni politikalar geliştirmektedir.

Bununla birlikte bir dış aktör olarak AB ve Rusya arasındaki enerji ilişkilerine doğrudan müdahale eden ABD de bölgedeki bu ilişkide çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak söz konusu bütün oyuncuların Ukrayna etrafında cereyan eden enerji krizine olan yaklaşımlarına geçmeden önce, Rusya ile Ukrayna arasındaki

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

enerji ilişkilerinin ve/veya enerji krizlerinin tarihini kısa bir şekilde ele almakta fayda vardır.

Genel olarak SSCB'nin dağıldığı 1991'den 2000'lerin başına kadar geçen sürede Rusya ile Ukrayna'nın enerji ilişkileri, Ukrayna'nın Rusya'ya olan borcunun sürekli olarak artması ile şekillenmiştir. Bununla birlikte söz konusu dönemde iki ülke arasındaki borç tartışmaları canlılığını korurken Rusya, "kardeş" ülke olan Ukrayna'ya sattığı doğal gazın fiyatında büyük indirimler yapmaya devam etmiştir. Rusya'yı böyle bir strateji izlemeye teşvik eden ise, Ukrayna'nın o dönemde takip ettiği dış politikadır. Ukrayna, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren bir yandan Avrupa-Atlantik bütünleşmesini destekleyerek Batı ile ilişkilerini geliştirmeye çalışırken bir yandan da Rusya ile dostane ilişkilerini sürdürmeye çaba sarf etmiştir. Ancak Turuncu Devrim sonucunda 2005'te Batı yanlısı Viktor Yushchenko'nun Ukrayna cumhurbaşkanı olarak seçilmesiyle birlikte, ileride Rusya ile Ukrayna arasında patlak verecek olan "doğal gaz savaşları"nın sesleri duyulmaya başlamıştır.

Bu tarihten sonra Rusya, hem Ukrayna'ya sattığı doğal gazın fiyatına zam yapacağını hem de Ukrayna'nın kendisine olan borcunu ödenmesinin vaktinin geldiğini dillendirmeye başlamıştır. Ukrayna'nın bu şartlara yanaşmaması, buna karşın Rusya'nın da taviz vermemesi sonucunda iki ülke arasında biri 2006'da diğeri de 2009'da olmak üzere iki defa doğal gaz krizi yaşanmıştır.

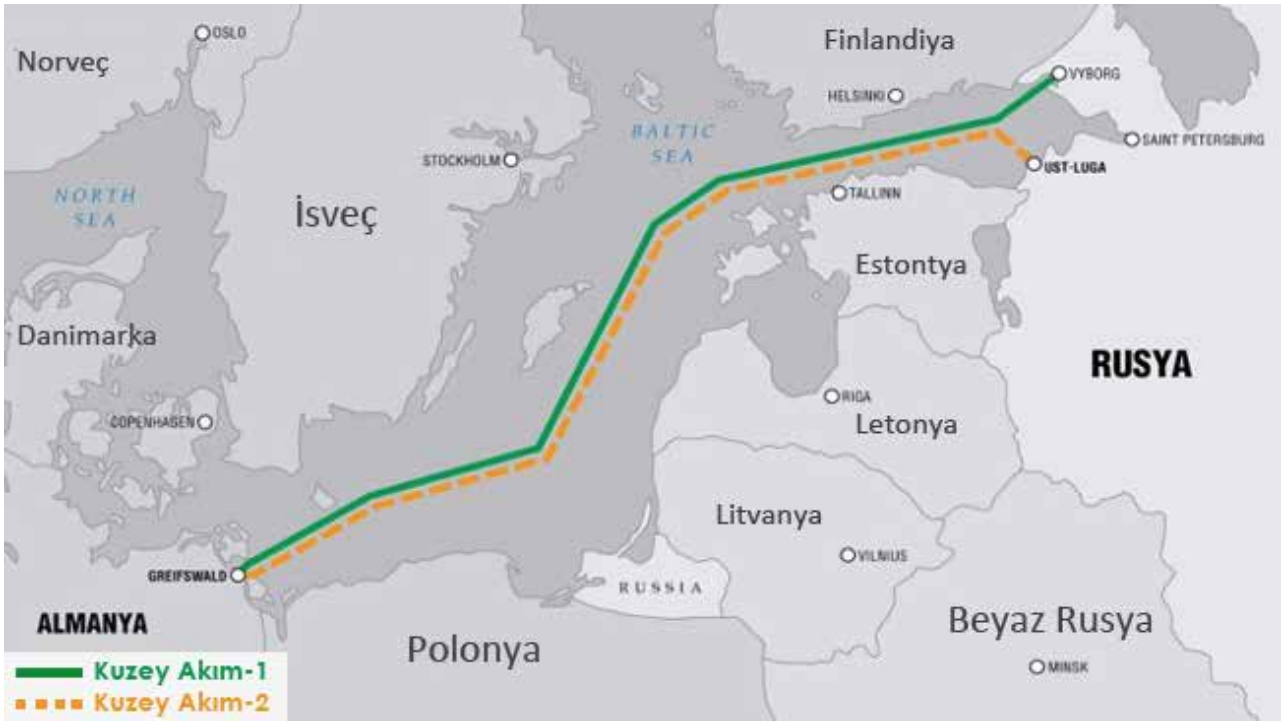
Bu krizlerden en çok etkilenenler ise başta Bulgaristan, Slovakya, Moldova, Romanya,

Polonya ve Baltık ülkeleri olmak üzere Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri olmuştur. Bunun neticesinde de Rusya ve AB ülkeleri, kendi enerji güvenliği politikalarını gözden geçirmeye başlamıştır. Bu bağlamda Rusya bir taraftan Asya ülkeleri ile olan enerji ilişkilerini geliştirmeye çalışırken bir yandan da Avrupa'ya doğal gaz aktarımında Ukrayna'ya olan bağımlılığını ortadan kaldıracak yeni projeler hayata geçirmek için çalışmalar başlatmıştır.

Sonuç olarak Ukrayna'nın transit ülke konumunu elinden alacak olan ve 2019'un sonunda tamamlanması planlanan bu projelerin en önemlisi, Kuzey Akım-2 Doğal Gaz Boru Hattı projesidir. Kuzey Akım-2 kapsamında, Baltık Denizi'nin altından geçerek Rusya'dan Almanya'ya uzanan ve yıllık kapasitesi toplam 55 milyar metreküp olan iki kollu bir hattın inşası planlanmaktadır.

Kuzey Akım-2 Projesi ve Taraflar

Kuzey Akım-2 etrafında devam eden tartışmalara doğrudan veya dolaylı olarak katılan ülkeler iki gruba ayrılmıştır. Bir taraftan Ukrayna, Polonya, Slovakya, Baltık üçlüsü ve ABD gibi devletler projeye karşı çıkarken, öbür taraftan Fransa, Hollanda, Avusturya, İtalya ve Almanya gibi AB'nin çekirdek üyeleri Rusya ile aynı tutumu sergilemektedir. Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı gibi, üyeleri iki gruba ayrılan AB, Kuzey Akım-2 konusunda net bir tavır ortaya koymakta zorlanmaktadır. Ancak son dönemde yaşanan gelişmeler, Kuzey Akım-2 projesinin geleceğini AB'den ziyade ABD'nin etkilediğini göstermektedir.

Kuzey Akım-2'ye karşı çıkan ABD, Avrupa ülkelerindeki büyükelçilerini harekete geçirerek bu projeyi durdurabilmek için çeşitli yöntemler kullanmaya başlamıştır. Bu yöntemler arasında en yaygın olan ise yaptırımlar tehdididir. Örneğin, ABD'nin Berlin Büyükelçisi Richard Grenell, Kuzey Akım-2 projesine katılan firmalara hitaben yazdığı mektupta, "Amerika'nın Yaptırımlar Aracılığıyla Düşmanlarla Mücadele Yasası" kapsamında kendilerini cezalandırabileceğini belirtmiştir.

ABD neden Kuzey Akım-2'ye karşı çıkmaktadır?

ABD bir sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatçısıdır. Dolayısıyla Avrupa pazarına açılmaya çalışmaktadır. Ancak uzun süreli anlaşmalara dayalı ve boru hatlarıyla gerçekleştirilen Rusya-AB doğal gaz ticareti engeline takılmaktadır. Çünkü LNG yüksek maliyetinden dolayı boru hatlarıyla taşınan gazla rekabet edememektedir. Dolayısıyla ABD her türlü baskı aracını kullanarak Avrupa'ya ulaşan Rus doğal gaz transitini aksatmaya ve böylece Avrupa pazarında Rusya ile rekabet etmeye çalışmaktadır. Bunun farkında olan ve Polonya, Slovakya ve Ukrayna gibi ülkelerin ABD ile

aynı hedeflerde birleştiklerini bilen Rusya, bu devletlerin toprakları üzerinden geçen gaz boru hatlarına olan bağımlılığını sıfıra indirmeye çalışmaktadır. Bundan dolayı Kuzey Akım-2 projesi Rusya için oldukça önemlidir; çünkü söz konusu bu boru hattı aracılığıyla sadece Finlandiya, İsveç ve Danimarka'nın münhasır ekonomik bölgesinden geçerek doğrudan Batı Avrupa'ya ulaşabilecektir. Ancak Finlandiya ve İsveç'ten proje için izin alınmasına rağmen Danimarka'dan hâlâ izin çıkmamıştır.

Kuzey Akım-2 projesi son aşamasına geçtiğinde ve Rusya hedeflediği amacına yaklaştığında, ilginç bir şekilde, Danimarka ile Polonya arasında 40 yıldır devam eden münhasır ekonomik bölge etrafındaki sorun hızlıca çözüme kavuşturulmuş ve söz konusu boru hattının geçeceği bölgenin Danimarka'ya ait münhasır ekonomik bölge olduğu tespit edilmiştir. ABD'nin başlattığı diplomatik görüşmeler neticesinde Danimarka ile Polonya arasındaki meselenin çözüme kavuşması ve Danimarka'nın Rus şirketi *Gazprom*'a kendi münhasır ekonomik bölgesinde boru döşemesine izin verme işlemi uzatması, ABD'nin Kuzey Akım-2'ye yaptığı müdahalelerin açık bir göstergesidir.

Kuzey Akım-2 projesinin 2019'un sonuna kadar tamamlanamaması ve Ukrayna ile olan transit sözleşmesinin süresinin aynı senesinin sonuna bitecek olması ise, Ukrayna'yı devre dışı bırakmaya çalışan Rusya'yı endişelendirmektedir. Bu aşamada değerlendirilebilecek çıkış yollarından biri olarak Rusya, en kötü ihtimalle, Ukrayna ile olan sözleşmesini uzatıp doğal gaz ihracatına devam ederek ABD'yi Avrupa pazarından yoksun bırakabilir. Aslında, ABD tam da bunu amaçlamaktadır. Enerji ilişkilerinde Avrupa'nın Rusya'ya olan güvenini sarsmaya çalışan ABD'nin yapması gereken tek şey, Avrupa'ya ulaşan Rus doğal gazının, iflas etmek üzere olan Ukrayna boru hattı sistemi üzerinden akmaya devam etmesini sağlamaktır. Çünkü gaz taşıma sistemi çok eski olan Ukrayna, bu sistemin modernizasyonu için en az 7 milyar dolar yatırıma ihtiyaç duymaktadır. Ancak kısa ve orta vadede Ukrayna'nın bu yatırım için kaynak bulması biraz zor görünmektedir. Buna bağlı olarak da ileride ülkenin gaz taşıma sisteminde sık sık kazaların yaşanması ihtimali

bir hayli yüksektir. Dolayısıyla bunun farkında olan ABD, doğal gaz taşımacılığında Rusya'yı Ukrayna boru hattı sistemine bağlı bırakmayı ve ileride sistemde yaşanabilecek kazalardan kaynaklı aksamalardan da Rusya'yı sorumlu tutarak Avrupa ülkelerinin Rusya'ya olan güvenini sarsmayı amaçlamaktadır. Yoksa ABD, Rus doğal gazının Ukrayna üzerinden sorunsuz bir şekilde taşınmasına devam etmesini elbette ki kendi çıkarlarına uygun bulmamaktadır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Avrupa pazarına açılmaya çalışan ABD'nin en büyük sorunu ucuz Rus doğal gazıyla rekabet edememesidir. Bu nedenle ABD'nin Avrupa enerji pazarındaki çıkarları açısından bakıldığında, Rus doğal gazının Ukrayna üzerinden tedarik edilmesi, en az Kuzey Akım-2 Boru Hattı ile tedarik edilmesi kadar sakıncalıdır. Binaenaleyh ABD Rusya'yı, ileride çökmesi muhtemel olan Ukrayna boru hattı sistemine bağlı bırakarak bir taşla iki kuş vurmayı hedeflemektedir.

